

Referat av seminarier 2021

Kartläggning av kinesiska bolagsförvärv i Sverige

Efter årsmötet den 11 mars 2021 höll Oscar Almén och Johan Englund, forskare vid FOI, ett seminarium kring sin forskningsrapport Kartläggning av kinesiska bolagsförvärv i Sverige. Jerker Hellström, som inte längre arbetar på FOI, var projektledare för rapporten.

Studien beställdes 2019 av UD och den beskriver vilka bolagsförvärv, vilka områden och i vilken omfattning Kina har förvärvat bolag i Sverige samt motiv och metoder för detta. Sedan 2002 har 51 majoritetsförvärv och 14 minoritetsförvärv ägt rum i Sverige. De flesta förvärven har ägt rum efter 2014 med en topp under 2017.

Enligt Bolagsregistret har mer än 1000 bolag och ett hundratal dotterbolag i Sverige en kinesisk huvudman. Häri ingår dock många restauranger. C: a 2–3% av alla investeringar som görs i Sverige kommer från Kina. Ett färskt exempel är investeringar i NEVS, mindre företag inom hälsa och bioteknologi, elektronik samt vindkraftparker.

Kinas motiv för sitt förvärv är att skaffa högteknologisk expertis, avancera i globala världskedjor, stärka innovativ förmåga, bygga varumärkens marknad eller koppla an till leverantörskedjor.

Metoderna Kina använder sig av är företagsförvärv, forskningssamarbete, bidra med riskkapital, skaffa patent eller rent av olagligt industrispionage.

Kina har flera strategier som bland annat återfinns i 5-årsplaner och nationella planer för vetenskap- och teknologiutveckling.

De områden där de flesta förvärven genomförts är industriell produktion och maskiner, hälsa och bioteknik, ICT (information- och kommunikationsteknologi), elektronik och fordonsindustri.

Exempel på stora förvärv som Kina gjort i världen:

AB Volvo	ca 32 000 Mkr	2018
Spotify	ca 21 000 Mkr	2019
Volvo Cars	ca 18 300 Mkr	2010
NEVS	ca 18 000 Mkr	2019

Seminariet hölls via Zoom och det var ett 20-tal deltagare i det intressanta seminariet.

Glöm pandemin eller hur förbereder vi oss för nästa kris?

Den 7 april höll forskningsledaren Pär Eriksson ett seminarium där han dels definierade ordet kris, dels talade om att tänka bortom dagens pandemi och i stället fokusera på hur vi på ett flexibelt sätt kan förbereda oss för kommande krissituationer, vilka ej kommer likna de som redan ägt rum samt även behovet av en övergripande analyskapacitet på central nivå.

Tidigare upplevda händelser som finanskrisen, översvämningar, skogsbränder, tsunamin, askmoln, 11 september mm var på olika sätt begränsade i tid och rum, men pandemin har drabbat stor del av samhället, slagit åt alla håll i världen och dessutom har den en inte bestämd sluttidpunkt.

Enligt Pär är definitionen av en kris en händelse med ett skeende som man inte tänkt sig eller på något sätt har förberett sig på. Nästa kris blir inte en kopia av pandemin; kanske en farsot som det inte finns någon bot för eller en solstorm som slår ut samhället.

Anpassningsförmågan är en nyckelkomponent. Under pandemin finns exempel på anpassning som till exempel hos sjukvården medan lokaltrafiken i Stockholm inte alls var flexibel och inte kunde anpassa sig. För att kunna anpassa sig krävs ett mindset och en förmåga att vid behov agera utanför gängse ramar. Det behöver finnas en verksamhet som fungerar väl i normalläget och som har marginaler att spela med.

Kostnaden för anpassning blir högre ju sämre förberedda vi är. Det behövs tydliga strukturer och resurser. ”Planering är allt, planer är inget”. Vilka verksamheter lyckades anpassa sig och varför? Svaren är viktig information inför uppbyggnaden av ett nytt civilt försvar.

Hur är rollfördelningen i kris mellan regeringen och myndigheterna? Regeringskansliet bereder ärenden och regeringen ger uppdrag med grund i de underlag som de får från myndigheterna. Myndigheterna ger underlag som svar på de uppdrag de får från regeringen/Regeringskansliet. Även om detta fungerar väl i normalläge, där processerna kan få ta den tid som behövs, riskerar de att bli självreproducerande i en kris där det i stället skulle kunna behövas ett snabbt nytänk med ett helhetsperspektiv. En viktig fråga är därför var och hur krishantering i kriser av den sektorsövergripande och allomfattande karaktär som pandemin har ska hållas samman. Ska det ligga i stuprören i sektorerna? Hos någon form av krisledande myndighet? Hos regering och regeringskansli? Oavsett var, så behöver det där finnas tillgång till en kvalificerad analyskapacitet, med tid och förmåga att se runt hörnet, men som också har tillåtelse att tänka utanför boxen.

Seminarieret hölls via Zoom och det var 26 deltagare som lyssnade till det intressanta seminariet och som vetgirigt ställde en mängd frågor.

Ett trovärdigt Totalförsvar

Den 4 maj höll brigadgeneralen Anders Carell ett mycket intressant seminarium om dåvarande och nuvarande försvarsbeslut. Anders Carell började med att översiktligt beskriva försvarsbesluten, med olika fokus, från början av 1990-talet.

FB92 (1992–1995), Invasionsförsvar, försvara hela landet.

FB96 (1996–1999), Anpassningsförsvar, möjliggöra neutralitet.

FB00 (2000–2004), Insatsförsvar.

FB04 (2004–2008), Internationella insatser.

FB09 (2009–2014), Solidaritetsdeklarationen, tillsammans med andra, ej neutralt.

FB15 (2015–2019), Nationellt fokus, samarbete fördjupas, värnplikten återinförs.

FB20 (2020–2025). Väpnat angrepp ej uteslutet, bredare hotbild, nordiska allianser.

Det nu liggande försvarsbeslutet, FB20, innebär skydd mot en bredare hotbild som till exempel cyberhotet, ökat försvarsanslag och en avsevärd ökning av det civila försvaret. Ökningen av antalet stridskrafter, materiel och personal är markant; dock är kvantiteterna ej i närheten av det tidigare, gamla invasionsförsvaret. En kontrollstation är utsatt till 2023.

Kungliga krigsvetenskapsakademien (KKrVa), där Anders Carell är en engagerad medlem, kommer inom ramen för pågående projekt SES (säkerheten i Europa-svenskt perspektiv) att ge sin syn på hur totalförsvaret bör fortsätta utvecklas mot 2030–35. KKrVa menar bl. a att Försvarsmakten kommer behöva hantera ett brett krisspektrum som sträcker sig från

samhällskriser och internationella kriser till väpnat försvar av Sverige och Europas nordvästra flank. Det behövs en robusthet i systemen, samordning mellan FM och det civila samhället, fördjupat samarbete med andra länder och organisationer och en stor förstärkning av hela personalstyrkan i Totalförsvaret samt inte minst en ökning av förmågan att ”vara på rätt plats i rätt tid”.

Inte minst behövs det mycket stora krafttag för att bygga upp det civila försvaret igen. Planeringen måste utgå från ett militärt angrepp, näringslivet måste ta ett större ansvar, ansvarsfördelningen måste förtydligas mellan de ingående myndigheterna, civilförsvarsplikt och beredskapspolis bör återinföras m.m.

Utbildning och övning är en avgörande faktor. Vidare krävs en insikt om att kvalitet och kvantitet ej är utbytbara – det krävs både kvalitet och tillräcklig kvantitet för att erhålla en grundläggande försvarsförmåga.

Seminarier hölls via Zoom och det var drygt 20 personer som deltog i det innehållsrika seminariet.

Cybersäkerhet

Forskningsingenjören David Lindahl, FOI, höll den 8 september ett synnerligen spännande seminarium om cybersäkerhet. Det finns ingen klar definition av ordet cyber, men man kan säga att det är allt som har att göra med datorer. Cybersäkerhet innebär att skydda datorsystem och dess information från datorangrepp. USA definierar det som ett cyberangrepp om man slår ut datorer med en bomb; vi tycker att det ska vara ett angrepp med en dator för att definieras som cyberangrepp. Ett cyberangrepp ändrar och kan introducera nya program till datorn och skadan utlöses senare i tiden. Som en jämförelse kan nämnas att redan under andra världskriget skedde dolda angrepp mot tex motorer, vilka efter en tid slutade fungera.

Cyberangrepp har unika aspekter: de är färskvara, kräver ofta speciella omständigheter, effekten är skild från angreppet både i tid och rum, de är autonoma vapen och målet sätter gränser för vad som kan göras.

Målet för angriparen kan vara att hämta information ur systemet, ändra systemets beteende, använda systemet eller förstöra systemet. Försvararens mål är att se till att systemen inte ändras och att informationen i dem inte röjs, ändras eller blir oåtkomliga.

Noterbart är att hitintills har inget dödsfall pga cyberangrepp dokumenterats.

Aktörer kan vara enskilda individer (ofta sammanlänkade och med helpdesk), hacktivister (politiskt motiverade som vill ha uppmärksamhet), spioner (underrättelseorganisationer eller privata organisationer), terrorister (men huvudsakligen för att tjäna pengar genom brott. Terroråd är svåra att utföra via cyber), organiserad brottslighet eller stater (som uppmanar hacktivister).

Statsmakter kan utföra cyberangrepp för politisk vinning och typiska operationer är underrättelser, sabotage och påverkansoperationer. Det kan vara stor spridning i deras kompetens, vilja och resurser och cyberangreppet kan vara geografiskt begränsat, se ut som en olyckshändelse eller utföras på speciellt sårbara mål.

I fredstid sker spionage och underrättelseinhämtning. Enligt vissa källor är det nu en terrorbalans i cyberangrepp mellan USA och Ryssland. Händelser i känslig infrastruktur i Iran, Israel och Ukraina kan härledas till cyberangrepp.

I ett skymningsläge mellan stater kan cyberangrepp ske öppet mot myndigheters webbplats, dolt mot influencers, öppet/dolt mot media samt mot kommunikation och infrastruktur.

Ännu så länge finns det inget cyberangrepp dokumenterat på stridande förband, det vill säga i en krigssituation där förbandet är i fält.

Det var drygt 20 intresserade deltagare på seminariet, vilket genomfördes via Zoom.

Genvägen till myggforskning

Laboratorn vid FOI i Umeå, Göran Bucht, höll den 12 oktober ett intressant seminarium med titeln ”Genvägen till myggforskning”. Myggor är absolut de farligaste djur vi känner till då de dödar flest antal människor och djur på jorden. Som exempel på de dödligaste sjukdomarna kan nämnas malaria, denguefeber, gula febern och chikungunya. Cirka ½ - 1 miljard människor insjuknar varje år i sjukdomar som överförs via myggor och ca 1 miljon avlider årligen.

I Sverige känner man till ca 50 olika arter av stickmyggor. Göran beskrev hur insamling och DNA-analys av myggor går till. Identifieringen av myggorna skedde genom genetisk barcoding och internationell jämförelse.

2013 uppstod en epidemi i trakten av Lövånger. Nästan 200 bekräftade människor insjuknade med kraftig värk i händer och fötter, samt fullt av små utslag över hela kroppen. Den troliga orsaken var att de smittats av sindbisvirus vilket orsakar Ockelbosjukan. Detta bekräftades senare genom antikroppsanalyser. Göran och tre andra forskare for till platsen och samlade in 1 800 myggor vilka analyserades i provrör (pooler) innehållande olika antal myggor från insamlingen. Dessa pooler innehöll 1, 10, 100 och 1000 myggor per provrör ur insamlingen. Efter analyser av prover; först provet innehållande 1000 myggor ner till provrören innehållande enstaka myggor kunde en (1) infekterad mygga hittas.

En fråga som uppstod var, hur kom viruset till Sverige? Var det via flyttfåglarna som bär viruset, eller genom övervintrande myggägg som senare under våren utvecklades till infekterade larver (och slutligen infekterade stickmyggor)? För att svara på frågan fångades 2000 mygglarver in och analyserades. Svaret kan vara att både flyttfåglar och larver orsakar lokala epidemier. Internationella studier har visat att myggäggen kan ligga (latent) i marken upp till ca 5–7 år innan de kläcks och virus kan därefter spridas vidare av myggen. Myggägg tål även infrysning vilket vi kan se som mygglarver i diken och vattenpölar på våren.

Följande slutsatser kan dras:

- Myggburna infektioner förekommer i norra Sverige.

- Sjukdomarna är underdiagnostiserade.
- Sindbisvirus (SINV) orsakar Ockelbo-sjukan och ger patienter långvariga kliniska symptom.
- Inkoovirus är ett mycket vanligt myggburet virus i norra Sverige, men hur det påverkar folkhälsan och är fortfarande inte känt.
- Våra resultat tyder på att lokala myggvektorer kan stödja transovarial (nedärvd) överföring av SINV och INKV.

Det var drygt 20 deltagare på seminariet; i Umeå, Kista samt via Skype.

Sveriges internationella samarbeten

Den 11 november höll departementsrådet Johan Lagerlöf på Försvarsdepartementet ett seminarium om Sveriges internationella samarbeten. Johan började med att berätta om de stora linjerna i den nu lagda Totalförsvarspropositionen 2021–2025, där det står att det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har försämrats över tid och att det inte är uteslutet att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Totalförsvarets förmåga behöver därför förstärkas. Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians, men nationella försvarssatsningar och internationella samarbeten är de två benen i den svenska försvarspolitik.

I Sveriges närområde finns stor närvaro av militära styrkor och militär aktivitet. Den säkerhetspolitiska försämringen i närområdet är en följd av Ryssland agerande och Ryssland har brutit mot den europeiska säkerhetsordningen och visat sig vara berett att använda militära medel för att uppnå politiska mål.

Exempel på samarbetsområden inom internationellt försvarssamarbete kan vara dialog, kommunikation, interoperabilitet som övningar, förmågeutveckling och scenariobaserade diskussioner samt internationella insatser, operativt samarbete och materiel- och forskningssamarbete.

Inriktningen i försvarsbeslutet är att fördjupa Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten, inklusive att Sverige kan ge och ta emot militärt och civilt stöd. Prioriterat är fördjupning av försvarssamarbetet med Finland, inklusive gemensam operationsplanering med Finland. Dessutom uttrycks ambitionen att samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato.

Det nordiska försvarssamarbetet bör utvecklas till att omfatta samarbete i situationer bortom fredstid. Samarbetet med Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Polen och Storbritannien ska utökas och partnerskap med Nato ska utvecklas. Sveriges aktiva engagemang och deltagande i internationella militära insatser bör fortsätta.

Ett värdlandsstöd (Host Nation Support-avtal) med Nato är i kraft sedan 2016. Detta avtal reglerar bl.a. juridiska och finansiella aspekter av att ge och ta emot militärt stöd, förenklar övningsamarbete och kan användas i situationer från fred till krig. Avtalet bygger på frivillighet och blir bara tillämpligt i de fall Nato genomför verksamhet i Sverige på inbjudan av Sverige som värdnation.

Den politiska inriktningen implementeras till exempel genom att det i september 2020 undertecknades en avsiktsförklaring om fördjupat operativt försvarssamarbete på Nordkalotten mellan Finland, Norge och Sverige. Det senaste tillskottet är en trilateral avsiktsförklaring mellan Danmark, Norge och Sverige med fokus på vår gemensamma geografi västerut. Förutom nordiskt samarbete, står EU, den bilaterala relationen med USA och den brittiskledda *Joint Expeditionary Force* högt på den försvarspolitiska agendan.

I tillägg till de mer operativa samarbetena har Sverige bilaterala samförståndsavtal om materiel, forskning och utveckling med ett 30-tal länder.

Det var drygt 30 deltagare i det intressanta seminariet; fördelade på Kista, Umeå och Skype.

GD FOI Jens Mattssons seminarium

FOI:s GD Jens Mattsson och den nya överdirektören Lena Nyberg kom till FOI Vet den 14 december. Lena började med att presentera sig och därefter vidtog GD:s presentation av var FOI står i dag och vilka utmaningar som väntar runt hörnet. Jens berättade att FOI måste expandera och det fort om alla beställningar, främst från Försvarsmakten, skulle kunna infrias. Under det gångna året har FOI ökat med 30 individer, vilket är mindre än hälften av behovet. Det är hårt konkurrens om relevant kompetens, men FOI klättrar snabbt på listan över attraktiva arbetsgivare.

GD presenterade organisationen och betonade att den nuvarande styrelsen var mycket intresserad av forskning och dess resultat. För att bemöta framtida krav på totalförsvaret måste FOI förändras med avseende på arbetssätt, struktur och kunskapsutveckling.

FOI:s vision ligger dock fast: **FOI forskar för en säkrare värld.**

Den nya **verksamhetsidén** lyder:

FOI är kunskapsbärare och expertstöd inom försvar och säkerhet.

- **Vi skapar, värnar och förmedlar relevant och integritetskritisk kunskap.**
- **Vi stärker Sveriges säkerhet nu och i framtiden.**

Integritetsforskning är endast tillgänglig genom egen forskning och utveckling och tillgången till sådan kunskap är en förutsättning för nationellt självständigt beslutande.

GD pekade på den stora skillnaden på finansiering och koordinering för forskning för det militära respektive det civila försvaret men även den stora efterfrågan av kunskap på bägge delarna.

Jens informerade om att det tas fram en gemensam FOU-strategi med Försvarsmakten, FMV och Försvarshögskolan.

Slutligen visade GD på exempel på egeninitierad forskning; ”Juridisk motståndskraft mot antagonistiska hot i framtiden” och ”Zerg; svärmande drönare”.

C: a 35 personer i Kista, Umeå och via Skype deltog och fick höra senast nytt inom FOI.